

УДК 378.22:373.3/5.016

О. А. БІДА

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, Черкаси

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ

Досліджуючи проблему готовності вчителя до здійснення профільного і до профільного навчання учнів початкової та основної школи, автор визначає основні завдання їх професійної орієнтації та відповідні умови професійної підготовки педагога.

***Ключові слова:** профільне навчання, до профільне навчання, профільна підготовка, професійна орієнтація загальноосвітня школа, підготовка вчителя.*

Постановка проблеми. Актуальною проблемою у реформуванні середньої освіти в нашій країні є впровадження профільного й допрофільного навчання, що є прогресивним кроком у напрямі її варіативності. До того ж, це сприяє диференціації та індивідуалізації навчального процесу відповідно до інтересів учнів.

Метою дослідження є визначення основних завдань професійної орієнтації учнів та підготовки вчителя до її здійснення.

Здійснені наукові пошуки. Над розв'язанням проблеми працювали М. Опачко [1], С. Яцюк [2], В. Матвієнко [3], Д. Завітренко [4] та ін. Напрямок професійного й допрофесійного навчання визначені в "Концепції профільного навчання в старшій школі" [5]. Дослідження пов'язане з реалізацією основних напрямів національної програми "освіта" ("Україна ХХІ ст.") [6].

У педагогічному енциклопедичному словнику [7, с. 224] вибір способу життя, професії визначається як професійне самовизначення. У словнику "Професійна освіта" наголошується на тому, що професійна орієнтація – це науково-практична система підготовки молоді, переважно учнівської до вільного і свідомого професійного самовизначення. Головне завдання професійної орієнтації полягає у формуванні в учнів позитивного ставлення інтересу до різних видів професійної діяльності та психологічної готовності до активного вибору конкретної професії відповідно до їх інтересів, покликання, здібностей з урахуванням суспільних потреб [8, с. 272-273].

Виклад основного матеріалу. Професійна орієнтація необхідна для того, щоб своєчасно помітити і розвинути потенційні можливості учнів, враховувати таланти в різних галузях науки, техніки, виробництва і культури, забезпечити соціальний захист молоді в нових соціально-економічних умовах. Одним з основних завдань школи з професійної орієнтації є допомога учням у розвитку якостей особистості, необхідних для оволодіння професією, переконання їх у необхідності поєднання особистих інтересів і потреб ринку в кваліфікованих кадрах [9, с. 4].

Профільне навчання здійснюється в 10-11 класах за напрямами: суспільно-гуманітарний, філологічний, художньо-естетичний, природничо-математичний, технологічний, спортивний.

Профільна підготовка здійснюється у 8-9 класах з метою професійної орієнтації учнів, сприяння вибору ними напряму профільного навчання у старшій школі. Форми реалізації допрофільної підготовки: поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі; введення курсів за вибором, профільна орієнтація, інформаційна робота, а також – через факультативи, предметні гуртки, наукові товариства учнів, малу академію наук, предметні олімпіади, кабінети професійної орієнтації тощо [5, с. 8]. В. Матвієнко пропонує цей процес розподілити на два етапи:

– Перший етап (5-7 класи) – це етап формування профільних інтересів учнів. Важливу роль відіграють різноманітні форми позакласної роботи з предметів: гуртки, турніри, конкурси, олімпіади, вечори, тощо.

– Другий етап (8-9 класи) – це етап становлення профільних напрямів. Тому тут ще більшого значення набуває реалізація прикладної спрямованості шкільних предметів, різноманітне вивчення різноманітних курсів, організація самостійної роботи учнів відповідно до їх індивідуальних нахилів [3, с.5].

С. Яцюк у результаті дослідження визначив та обґрунтував основні організаційно-методичні умови, які забезпечують успішний та ефективний розвиток творчої активності учнів на уроках трудового навчання в процесі організації проектно-технологічної діяльності, а саме: реалізація особистісно-орієнтованого підходу на уроках трудового навчання під час виконання творчих проектів; цілеспрямована і систематична діяльність учителя, спрямована на розвиток творчого потенціалу учнів під час виконання проектів різного змісту і проектів; творення на уроках трудового навчання ситуації вільного вибору об'єктів проектування та успіху учнів у проектно-технологічній діяльності; виконання учнями основних етапів проектно-технологічної діяльності тощо [2, с. 14].

М. Опачко, вивчаючи проблему професійної орієнтації учнів у процесі розв'язування задач фізико-технологічного змісту, дійшов висновку: "метою профорієнтації учнів є формування професійного самовизначення, структура якого включає: професійну спрямованість, професійну освіченість, професійну самосвідомість, професійні наміри" [1, с. 14]. Аналіз реалізації завдань профорієнтації у практиці діяльності учнів свідчить про відсутність систематичної профорієнтаційної роботи в школі. Вчений обґрунтовує тезу, що фізичні задачі в практиці навчально-пізнавальної діяльності учнів, які інформативно насичені матеріалом виховного, і зокрема, профорієнтаційного змісту, майже не використовуються для профорієнтаційного виховання учнів [1, там само].

У концепції профільного навчання в старшій школі зазначено:

– У вищих навчальних закладах педагогічного профілю передбачати підготовку педагогічних кадрів з урахуванням потреб профільної школи та внести відповідні зміни у державний стандарт вищої педагогічної освіти для спеціалістів та магістрів; Планувати необхідну спеціалізацію студентів і магістерські програми з профільного навчання старшокласників; Одержання вищої педагогічної освіти за кількома освітніми галузями, передбаченими державним стандартом загальноосвітньої школи;

– Для забезпечення необхідного рівня професійної компетентності вчителів і керівників шкіл здійснювати підвищення кваліфікації вчителів основної школи з орієнтацією на організацію до профільного навчання та його психолого-педагогічного забезпечення;

– Науковий супровід у школі передбачає реалізацію завдань дослідницького характеру [5, с. 9-0].

Д. Завітренко обґрунтувала напрями вдосконалення змісту та педагогічних засобів підготовки майбутніх вчителів технологій до професійної орієнтації учнів 10-11 класів відповідно сучасними тенденціями реформування системи середньої освіти в Україні, вимогами та здобутками психолого-педагогічної науки зокрема. Дослідницею визначена орієнтована структура професіограми професії, яка є основою для здійснення професійної орієнтації учнів старшої школи у процесі профільного навчання. Д. Завітренко наголошує, на тому, що кількість професій, які охоплює освітня галузь "Технології" надзвичайно велика. До того ж професії не є сталими, вони змінюються й ускладнюються, одні з них зникають, а інші з'являються. Саме тому майбутні вчителі технологій мають володіти методикою їх складання й удосконалення, вміти організовувати професіографічну діяльність учнів, навчити їх відшукувати й аналізувати інформацію про професію тощо.

Досліджуючи проблему підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми початкової та основної школи, ми дійшли висновку, що в підготовці майбутніх учителів до професійної орієнтації учнів сприяють наступні педагогічні умови:

– Удосконалення змісту (розробка і впровадження відповідних спецкурсів);
– Застосування таких методів самостійно – дослідницької діяльності як складання портфоліо, створення проєктів, публічна презентація метод кейсів;
– Значну роль відіграє здатність викладача працювати в умовах творчого середовища інноваційного освітнього простору, що ми визначаємо як одну із умов, що сприяє підвищенню рівня підготовки майбутніх учителів до професійної орієнтації учнів.

– Використання інноваційних технологій (інтерактивних, інформаційних, диференційованого навчання).

– Удосконалення форм навчального процесу (проведення лабораторних занять у комп'ютерному класі; виготовлення методичних посібників).

– Спрямування компонентів навчально-виховного процесу (мотиваційного, змістового, процесуального, креативно-діяльнісного, рефлексивного) та підготовку вчителя обдарованих.

– Забезпечення сучасних підходів при підготовці вчителя (особистісно-орієнтованого, компетентнісного, технологічного, дослідницького, диференційованого).

Вважаємо, що слід зазначити узагальнені відомості про особливості сучасних підходів:

– Особистісно-діяльнісний, при оволодінні системою знань, умінь і навичок сприяє формуванню творчої особистості яка під час виконання професійних обов'язків на робочому місці вчителя буде втілювати особистісно-діяльнісний підхід у процесі навчання учнів початкових класів у тому числі й обдарованих, адже ключовими поняттями особистісно-орієнтованого підходу до роботи з обдарованими дітьми є обдарованість, здібності, наукове відкриття;

- Диференційований підхід – диференціація за здібностями та успішності в навчанні, за індивідуальними особливостями і можливостями учнів;

- технологічний – включення всіх учнів в активний процес пізнання шляхом запровадження сучасних технологій: інформаційних, інтерактивного, диференційованого навчання, спрямованих на самостійне свідоме набування знань, на вміння формування обдарованості у дітей;

- Компетентнісний – реалізується при використанні новітніх технологій у зв'язку із застосуванням комплексу дій, спрямованих на співпрацю, самовдосконалення та самореалізацію.

Висновки. Ми вважаємо, що відмічені педагогічні умови, які ми використовуємо в навчально-виховному процесі вищого педагогічного навчального закладу, сприятимуть підвищенню рівня підготовки майбутніх учителів до професійної орієнтації учнів.

Список використаної літератури

1. Опачко М.В. Професійна орієнтація учнів у процесі розв'язування задач фізико-технічного змісту: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.02 / М. В. Опачко; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова – К, 2001. – 20с.

2. Ящук С.М. Організація проектно-технологічної діяльності учнів основної школи на уроках трудового навчання: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.02 / С. М. Ящук; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова – К, 2004. – 18 с.

3. Допрофільна освіта в сучасній середній школі. Режим доступу: http://osvita.ua/school/school_today/3966.

4. Завітренко Д.. Підготовка майбутніх учителів технологій до професійної орієнтації учнів 10-11 класів / Долорес Завітренко // Наукові записки.- Випуск 88.- Серія: Педагогічні науки. - Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010.- С. 106-109.

5. Концепція профільного навчання в старшій школі. Затверджено наказом МОН України № 854 від 11.09.2009.- К.- 10 с.

6. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. N 896 (896-93-н) Режим доступу: <http://law.ua/info/bdata2/ukr2803/index.htm>

7. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б. М. Бим-Бад.- М.: Большая Российская энциклопедия, 2003.- 528 с.

8. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. / Уклад. С.У.Гончаренко та ін.; за ред. Н.Г.Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 320 с.

9. «Професійне самовизначення». Програма професійної орієнтації учнів. Режим доступу: <http://skhola.net.ua/view.php?doc=56.1270656418446991>

Е.А. Бида

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкасси

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ОРИЕНТАЦИИ УЧЕНИКОВ

Исследуя проблему готовности учителя к осуществлению профильного и допрофильного обучения учеников начальной и основной школы, автор определяет основные задачи их профессиональной ориентации и соответствующие условия профессиональной подготовки педагога.

Ключевые слова: профильное обучение, допрофильное обучение, профильная подготовка, профессиональная ориентация, общеобразовательная школа, подготовка учителя.

E.A. Bida

National Bohdan Khmelnytsky university of Cherkassy

PREPARATION OF FUTURE TEACHERS TO PROFESSIONAL ORIENTATION OF STUDENTS

While investigating the problem of teacher's readiness to the realization of profile and secondary teaching of pupils of elementary and primary schools, the author defines the main tasks of their professional orientation and appropriate training opportunities of the teacher.

Keywords: profiled teaching, secondary teaching, profile preparation, professional orientation, comprehensive schools, teacher's training.